was bij deze laatste heeren uitgeloopen op een ernstige beschuldiging. Ernstig, omdat zij niets minder inhoudt dan, dat de beoefenaren der herleefde gereformeerde Theologie een *dubbelzinnig*, een voor twee uitleggingen vatbaar, *standpunt* innemen. Iets wat dan zeggen wil, dat zij hun eigenlijk standpunt zóó trachten te verdonkeremanen, dat de argeloore toeschouwer den indruk krijgt, dat zij een heel ander standpunt innemen. Een beschuldiging, die, in goed Hollandsch gezegd, dan neerkomt op eene van oneerlijkheid. En deze zeer ernstige, wijl het moreel karakter rakende, beschuldiging meenden de heeren dan te mogen gronden op het feit, dat er tusschen de moderne en de oude Orthodoxie; tusschen het nieuw-Calvinisme en het oud-Calvinisme een onderscheid is. Elscht reeds de eer, die teer is ook bij den beoefenaar der wetenschap, wien het vóór alles om waarheid, om overeenstemming niet slechts tusschen zijn denken en het zijn, maar ook tusschen zijn zeggen en zijn denken te doen is, zulk een beschuldiging, indien men zich van haar valschheid bewust is, niet op zich te laten rusten, niet minder is men in dat geval tot zulk een weerlegging verplicht tegenover hen, die zich in goed vertrouwen laten voorlichten.

Bavinck heeft dit gevoeld en door zijn jongste rectors-rede de fatale beschuldiging eens en voor goed weerlegd en wel door aan te wijzen, dat al is er ook onderscheid tusschen de oudere en de nieuwere beoefening der gereformeerde Theologie, de laatste zich, met hare pretentie van de wettige voortzetting der eerste te zijn, toch niet schuldig maakt aan onoprechtigheid.

Dan, en hierin zit voor mij, naast de zedelijke de wetenschappelijke beteekenis dezer oratie, — waar zij, bij de bespreking van het onderscheid bij alle overeenstemming tusschen oud en nieuw, toekomt aan het groote vraagstuk, het vraagstuk dat ik zou willen noemen hèt probleem ook voor ons gereformeerden: de verzoening tusschen het oude christendom en de moderne cultuur, — daar stelt zij dat vraagstuk bij vernieuwing in een helder en daardoor verkwikkend licht.

De wetenschap werkt met begrippen en de soliditeit van haar bedrijf hangt dan ook op het innigst saam met juiste begripsonderscheiding.

Natuurlijk is Bavinck zoo verstandig geweest van niet in te gaan op wat hij noemt de „détails" in de beweringen van Prof. Eerdmans en Dr. Hylkema. Daarvoor toch zou niet het houden eener rede van anderhalf uur, maar het schrijven van een boek van honderden bladzijden noodig zijn geweest. Zelfs met een pogen om in te gaan op de bijzonderheden, zou het karakter eener akademische rede zijn bedorven, en gesteld dat de hoorders al waren blijven luisteren naar een zoo verbijsterende veelheid van bijzonderheden, al niet veel meer zijn uitgewerkt dan dat zij voor de boomen het bosch hadden vergeten.

Tactvol bepaalde Bavinck zich dan ook tot de twee grondbegrippen waar het in de beweringen der genoemde heeren om gaat: *modernisme* en *orthodoxie* en in verband daarmee tot die twee andere *naturalistisch* en *supranaturalistisch*. En zonder zelfs ook maar den schijn aantenemen van integaan op de bijzonderheden en alzoo reeds voor goed met de heeren afterekenen, gaat hij op een wijze, die mij heeft doen denken aan die waarop Rud. Eucken in zijn Geschichte und Kritik der Grundbegriffe der Gegenwart begrippen behandelde, de vier hierboven, door mij gecursiveerde begrippen, onder handen nemen.

Als Eerdmans en Hylkema, die zich „modern" noemen, beweren, dat de beoefenaren der herleefde gereformeerde Theologie niet „orthodox" zijn, wijst Bavinck, en niet onwaar schijnlijk zal hij daarbij gedacht hebben aan Mephisto's woord:

Denn eben wo Begriffe fehlen,
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein, —

op den zin dezer twee termen.

„*Modern*" is een naam, die al in de middeleeuwen voorkomt en telkenmale gegeven is aan een persoon of partij, die met iets nieuws optrad, en *orthodox* is een woord, dat alleen instemming met een kerkelijke belijdenis insluit.

Maar, daaruit volgt dan ook, dat deze woorden vrij onbruikbaar zijn ter aanduiding en nog meer, ter onderscheiding van de hedendaagsche richtingen op het gebied der Theologie. Immers àl die richtingen zoeken „het aloude Christendom te verzoenen met de moderne cultuur" en treden in dien zin dan ook alle met iets nieuws op. Terwijl voor de herleefde gereformeerde Theologie, evenmin als voor die van het verleden, de kerkelijke belijdenis een „petrefact" is, een als versteende en daarom voor wijziging onvatbare formuleering van de Geloofsovertuiging der kerk, maar, zooals in den naam gereformeerd ligt opgesloten, in aansluiting aan het verleden en met handhaving van de Christelijke belijdenis, zooals ze in de Reformatie van Roomsche dwalingen gezuiverd is, — voortdurend moet herzien.

En als Eerdmans, zijn „modern" standpunt vereenzelvigend met dat van het „naturalisme", beweert, dat de herleefde gereformeerde Theologie niet „supranaturalistisch" is, dan wijst Bavinck ook op den zin dezer twee termen.

Naturalisme bepaalt hij als die denkwijze welke geen van de natuur onderscheiden en boven haar verheven orde van dingen erkent, en *Supranaturalisme* kan dan òf de tegenstelling aanduiden met naturalisme, òf ook die met rationalisme. De laatste tegenstelling „supranaturalistisch-rationalistisch" die in de achttiende eeuw voor tweederlei deistische richting op theologisch gebied gold, kan hier buiten bespreking blijven. Maar, Bavinck verzuimt evenmin als bij de tegenstelling „modern-orthodox" aan te toonen, dat de tegenstelling: „naturalistisch-supranaturalistisch" ter aanduiding van de hedendaagsche richtingen op het gebied der Theologie vrij onbruikbaar is.

Zeker is het „wereldbeeld" van den cultuurmensch onzer dagen een ander dan dat van zijn soortgenoot uit vroeger tijd. Uit de *feiten* die de natuur- en de geschiedwetenschap aan het licht brachten, heeft zich in ons bewustzijn een ander beeld van de wereld gevormd dan in dat der voorgeslachten. Maar 'n *wereldbeeld* is nog iets anders dan 'n *wereldtheorie*; gelijk de feiten zelf nog iets anders zijn dan hun verklaring. En nu is het wel waar, dat voor ongeveer vijftig jaar, toen ten onzent de „moderne" theologie ontstond, de toen gangbare verklaring, de toen gangbare interpretatie van het moderne „wereldbeeld" een naturalistische was, en ook is het waar, dat deze theologie „opgekomen niet uit religieus-etische behoefte, maar intellectualistisch van oorsprong", ten einde, naar zij meende, Christendom en wetenschap te verzoenen, die naturalistische verklaring overnam en alzoo anti-supranaturalistisch was, „iets wat vooral uitkwam in de besliste loochening van alle openbaring en wonder", — maar hieruit volgt allerminst, dat de naturalistische wereld*theorie* de eenig mogelijke interpretatie van het moderne wereld*beeld* zou zijn.

Wie toch het aloude Christendom met de moderne cultuur, bepaaldelijk met haar ideële zijde waaruit ons wereldbeeld opkwam, wil verzoenen, moet, om dat Christendom niet prijs te geven, op een andere interpretatie bedacht zijn. Het Christendom toch eischt, als alle religie, juist een van de natuur onderscheiden en boven haar verheven orde van dingen, eischt dus de erkenning van het *supranaturele*.

Bavinck ontkent dan ook beslist, dat de beoefenaars van de herleefde gereformeerde Theologie, wier geloof aan het supranaturele steunt op de *bijzondere* openbaring Gods, „welke objectief in den persoon van Christus en subjectief in het getuigenis des H. Geestes tot het hart des menschen komt", niet supranaturalistisch zouden zijn. En niet slechts defensief blijft zijn betoog, maar het wordt ook offensief waar hij aanwijst, dat ook de „Modernen" wánneer zij de religie willen handhaven, met het naturalisme breken en het supranaturalisme aanvaarden moeten. Iets waartoe velen der „Malcontenten" onder hen, zooals hij aanwijst, dan ook reeds neigen.

Het is om deze haar drieërlei beteekenis, dat Bavinck's rede verdient een nauwgezette lezing en een ernstige bestudeering, inzonderheid onder ons.

G.

Vereenigingsleven.

„EXCELSIOR".

Wie van Christelijken huize is en in zijn jonge jaren wel eens rondgezworven heeft in vreemde landen, kent als van zelf de jongemannenvereenigingen, die in de meeste Christelijke landen zulk een voorname rol spelen in het leven der jongelieden. Er zijn, buiten het onze, niet veel landen, waar het kerkelijk leven zoo sterk is als hier en waar ook in ander opzicht het leven dergenen, die een Christelijke wereldbeschouwing zijn toegedaan, zoo geconcentreerd tot uiting komt als bij ons. Vandaar, dat men elders slechts weinig of niet vindt de jongelingsvereenigingen, die zich, als zoo vele hier te lande, in hoofdzaak bezighouden met bestudeering van wat de jonge man noodig heeft te kennen en te weten als hij in de maatschappij optreedt en een zoutend zout behoort te wezen, terwijl men hier slechts betrekkelijk weinig aantreft de in het buitenland zoo talrijke vereenigingen van jonge lieden, welke niet in de eerste plaats studie beoogen, maar meer het opzoeken van wat dreigt verloren te gaan van de jongelingschap, het samenbinden van wat om zijn Christelijke wereldbeschouwing in meerdere of mindere mate bijeenhoort, het versterken en verheffen van het geestelijk leven.

Toch ontbreken de laatstgenoemde vereenigingen ook ten onzent niet, maar worden ze in verschillende plaatsen van ons land gevonden, met name in de groote steden, in welke haar optreden, juist omdat het door een methodistischen geest beheerscht wordt, meer reden heeft dan in de kleinere plaatsen, in welke het leven onder de massa des volks hooger staat dan in de groote bevolkingscentra, als Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

Reeds meermalen werd op de in de groote steden werkende vereenigingen van methodistisch, dus min of meer buitenlandsch, type gewezen en werd haar arbeid besproken, zoodat men weten kan, dat, als deserzijds groote waardeering gekoesterd wordt voor het werk dier vereenigingen, dit niets afdoet aan de aan deze zijde bestaande voorkeur voor de meer in Calvinistischen geest werkende vereenigingen, zoodat het overbodig is op die voorkeur nog eens te wijzen, als thans iets gezegd moet worden van den meer methodistischen arbeid der jongemannenvereenigingen, zooals die b.v. verricht wordt door de bekende Amsterdamsche vereeniging „Excelsior", die, in 1851 gesticht, dezer dagen haar 60 jarig bestaan mocht herdenken.

Zestig jaren geleden viel in ons land de groote geestelijke opwekking waar te nemen, die bekend is als het „réveil". Het was trouwens een der vooraanstaande mannen van het réveil, die als een der voornaamsten onder de oprichters moet genoemd worden, de heer Van Oosterwijk Bruyn, die tot aan zijn dood toe als voorzitter en eere-voorzitter aan de vereeniging verbonden bleef. Van meet af stelde ze zich ten doel de bevordering van het Caristelijk leven onder de Amsterdamsche jonge mannen. Trouw aan dat doel werkte ze al die jaren ijverig, met haar thans ± 450 leden, wier aantal versterkt wordt door een subafdeeling van ± 500 jongeren.

Uit hetgeen hierboven gezegd werd, trekke men niet de conclusie, dat „Excelsior" haar taak zoo opvat, dat bestudeering van allerlei degelijke onderwerpen bij haar niet voorkomt. Bekend is het toch, en daardoor vooral heeft zij naam gemaakt in ruimer kring, dat de vereeniging met haar afdeelingen voor muziek, letterkunde, zending, taalstudie en wat dies meer zij, heel wat werk verricht, dat ook in de lijn ligt van die andere vereenigingen, welke zich de bestudeering van beginselen meer in hoofdzaak ten doel stellen. Met name zijn bekend „Excelsior"'s winterlezingen, die meestal over zeer belangrijke en belangwekkende onderwerpen loopen en voor een deel niet van wetenschappelijke beteekenis zijn ontbloot. Tal van lezingen worden voor „Excelsior" gehouden, die in beteekenis lang overleven het korte avonduur, dat aan de voordracht ervan en het luisteren ernaar wordt besteed. We herinneren ons een uitnemend werk van actueelen aard, dat ontstaan is uit voor „Excelsior" gehouden lezingen.

Het zou niet goed zijn, de beteekenis van deze 60 jarige vereeniging gering te schatten; daarvoor heeft ze te goed en te zeer blijvend werk verricht in den dienst van Gods Koninkrijk. Verheuging moet het dan ook geven — *De Standaard* wees er reeds op — dat het in 't feit, dat een Minister der Kroon in een jubileumvergadering der vereeniging van zijn belangstelling deed blijken, uitkomt, hoezeer de arbeid der vereeniging zelfs tot in de hoogste kringen waardeering ondervindt. En we verstaan het ten volle, dat de schare, die „Excelsior"'s feest bijwoonde, luide en geestdriftig den Minister toejuichte, die het met zijn hooge positie niet in strijd achtte om dien avond als feestredenaar op te treden. We verstaan het, hoe dit feit te meer blijdschap verwekte, omdat men in onze kringen aan zulke eerbewijzen, door hooggeplaatste personen gegeven, niet *gewend*, laat staan er mede *verwend* is. Het is immers slechts sinds weinige jaren, dat aan ons vereenigingsleven zulke eervolle dingen zoo nu en dan te beurt vallen.

Intusschen, al gaf het op zichzelf reeds reden tot blijdschap, dat Minister Talma voor „Excelsior" als feestredenaar wilde optreden, meer reden nog tot vreugde gaf het optreden van ZExc. om de uitnemende, diep gevoelde woorden, welke de Minister sprak en welke zonder eenigen twijfel alom in den lande door de Christenen met groote voldoening zijn vernomen, om den krachtigen geest van Christelijk leven, die er uit sprak.

't Is eigenlijk jammer — zoo ongeveer sprak Minister Talma volgens de bladen — 't is eigenlijk jammer, dat er een vereeniging noodig is om het Christelijk leven te bevorderen. Het gezin en de kerk moesten de plaats innemen, welke door vereenigingen als deze bezet is, maar de toestand van het leven van gezin en kerk is van dien aard, dat deze vereeniging recht van bestaan heeft. Bevordering van het Christelijk leven, dat is haar doel. En wat is de hoofdzaak in het Christelijk leven? Het is belijden, toewijding, strijd.

Belijden, dat is o, zoo moeielijk. Ja het is zwaar, al lijkt het makkelijk in onzen tijd, waarin men zich verklaart voor het „Christelijk standpunt". Het belijden is dáárom moeilijk, omdat de geest van het Christelijk leven absoluut is. *Ik* ben de weg, zegt de Heere; dat moet beleden worden in het hart. En nu wil men wel God verdragen en Christus eeren, maar aan dat absolute wil men niet aan. Heerlijk is het daarom, anderen te hebben van gelijken leeftijd, die met ons hebben te strijden den zwaren strijd van het belijden. Doch ook toewijding. Het zich geven aan den naaste is de kracht van het leven. 't Gaat er niet om, hoe de mensch leeft, maar hoe hij zich geeft, zich geeft, omdat hij zich kwijt is aan God. De vereeniging, die zich hiertoe zangordt en kracht vindt in de begeerte, een levend dankoffer te zijn van Christus, doet een heerlijk werk.

Ten slotte: de strijd. De strijd eerst met ons zelve, en dan om ons heen. We moeten staande blijven als mannen, die strijden voor Christus. Ge kunt overwinnen; alleen door onze ontrouw voert die strijd tot de nederlaag; want in Christus kunnen we van de victorie zeker zijn.

Hoe juist gedacht en hoe juist gezegd, dat woord van den Minister, dat het heel wat moeilijker is om in waarheid te belijden, dan zich maar te verklaren voor het Christelijk standpunt. En als nu „Excelsior" dat ware belijden zoekt te bevorderen, zou men dan haar streven niet moeten waardeeren, al tracht men zelf, in eigen vereenigingsleven, ook op eenigszins andere wijze daarnaar? Geheel kan dan ook deszijds de wensch worden onderschreven, welken Minister Talma de jubileerende vereeniging bracht, nl. dat zij steeds sterk moge zijn in ledental, maar voor en boven alles sterk in het geloof, dat de wereld overwint.

Uit de Pers.

Ds. Fernhout heeft in de *Utrechtsche Kerkbode* een bacteriologisch onderzoek ingesteld naar collegialistische bacillen in onze Gereformeerde Kerken en komt tot de conclusie, dat we er niet geheel vrij van zijn.

Maar we laten hem zelf 't woord:

Het collegialisme schijnt een buitengewone, bijna fascineerende bekoring te hebben.

Rome heeft er zijn kracht in gezocht. De Hervormden kunnen zich schier geen kerkelijk leven denken dan in collegialistischen vorm. De Christelijke Gereformeerde Kerk van vóór '92 had zich bijna weer in zijn strik laten vangen, De nieuw-Christelijke Gereformeerden varen nog altoos in zijn zuiging. En zelfs onze Gereformeerde Kerken, die het welbewust en met grooten nadruk verwierpen, schijnen zijn suurdeesem nog maar altoos moeilijk geheel te kunnen uitzuiveren.

Niet, dat men het ergens onder ons principieel voor 't collegialisme opnemen zou.

Daarvoor kennen we het te goed in zijn on- en tegenschriftuurlijk karakter, en hebben we te bitter zijn ontzielende werking ondervonden.

Maar nog altoos blijkt ook onder ons, hoe licht de collegialistische bacil, al is het voorloopig nog alleen in 't spraakgebruik, weer binnendringt.

Een enkel voorbeeld.

Het is niets ongewoons, dat een zoogenaamde doop-attestatie verklaart, dat N.N. door den Doop lid is van de Gereformeerde Kerk in Nederland.

Nu kàn dat — en we zijn overtuigd dat het menigmaal inderdaad het geval is — in goeden zin bedoeld zijn.

Het »de Gereformeerde Kerk« kàn daarbij bedoeld zijn als *soort* naam. En natuurlijk is er dan tegen de formule geen principieel bezwaar. Ofschoon het ons, om geen verkeerde voorstellingen in het leven te roepen of te voeden, toch altoos veiliger toeschijnt de plaatselijke kerk te noemen waarin iemand door den Doop werd opgenomen, of als men — gelijk ons vroeger bleek dat bij sommige broeders inderdaad het geval is — dáártegen bezwaar heeft, van »de Christelijke Kerk in 't algemeen te spreken.

We vreezen evenwel dat deze wijze van uitdrukking met zelden minder onschuldig is, en een vermomd collegialisme tot achtergrond heeft.

En we vinden daarvoor grond in den vorm, waarin enkele kerken onder ons nog altoos attesteeren aangaande *belijdende* lidmaten.

Af en toe valt u nog een attestatie in handen waarin verklaard wordt, dat N.N. toegelaten is ten H. Avondmaal in »de Gereformeerde *Kerk* in Nederland«, en dat hij daarom wordt aanbevolen in het herderlijk opzicht der Opzieners van »de Gereformeerde *Gemeente* te X«. Hier hebben we, in die onderscheiding van »*Kerk*« als 't algemeene en van »*Gemeente*« als het bizondere, het collegialistisch spraakgebruik ten voeten uit.

En dat dit niet altoos een vergissing is, maar somtijds zijn grond heeft in een collegialistische opvatting van het attesteeren, is ons meer dan één gebleken, als we de verplichting van de eene plaatselijke kerk om de attestatie van de andere te aanvaarden, hoorden afleiden, niet uit het vrijwillig gesloten, en in de Kerkenordening omschreven verband tusschen zelfstandige plaatselijke kerken, maar uit het (gefingeerde) feit, dat iemand die lidmaat is van de (gefingeerde) Gereformeerde »Kerk« in Nederland, eo ipso ook lidmaat is van een plaatselijke Gereformeerde »Gemeente«.

En er is nòg iets dat bewijst, hoeveer we aldoor voor 't indringen van collegialistische bacillen op onze hoede moeten zijn.

Het trof ons dat we in de laatste weken in een 4- of 5 tal korte verslagen van classica'e vergaderingen lazen dat eene of andere kerk van haar classis »toestemming« vroeg — éénmaal lazen we zelfs »verlof« — om over te gaan tot de tweede vermaning naar Art. 77 van de Kerkenordening.

Deze wijze van uitdrukking achten we al zéer bedenkelijk.

Ze gaat uit van een verhouding der plaatselijke kerken tot de meerdere vergaderingen die thuis hoort in een collegialistisch kerkverband als het Hervormde, maar die ten eenenmale in strijd is met de zelfstandigheid der plaatselijke kerken zooals ons gereformeerd kerkverband die in ere houdt.

Onze Kerkorde weet dan ook niet van »toestemming« of »verlof«, die een kerk van de Classis zou moeten vragen vóór ze overgaat tot de tweede openbare vermaning.

De K. O. spreekt alleen van »*advies*« dat ze te vragen heeft. En »advies« of »oordeel« is gansch wat anders dan »toestemming of verlof«. — Toestemming of verlof veronderstelt haar gebondenheid aan 't oordeel der Classis. Advies laat haar vrijheid en zelfstandigheid onaangetast.

Uit den aard der zaak zal een kerk in zóó ernstige en teedere aangelegenheid als de openbare vermaning met het noemen van den naam des gecensureerden, aan het advies der Classis — dat ze immers door aanvaarding van 't kerkverband, zooals de K. O. het omschrijft, zelve toonde te begeeren — groote waarde hechten en zal ze zich daaraan in den regel ook conformeeren.

Maar *binden* doet het haar niet. Ze behoudt haar volle vrijheid, om, als 't oordeel der Classis haar niet bevredigt, naar eigen inzicht te handelen.

En dat kàn ook niet anders. Want niet de Classis, maar zij zelve draagt ten slotte voor God en menschen de volle verantwoordelijkheid van de tuchtoefening. Iets wat niet mogelijk was, zoo ze gehouden was om, met terzijdestelling van haar eigen oordeel, te handelen naar 't gevoelen der Classis.

We meenen daarom dat het noodig is tegen dit met beginselen en letter van onze K. O. strijdig spraakgebruik èn in attestetiën èn bij het vragen van het advies der Classis naar art. 77 K. O. te waarschuwen.

Een valsch spraakgebruik gewent aan valsche voorstellingen, en valsche voorstellingen vervalschen onze handelingen, straks ook de verhoudingen.

Vooral in een tijd als de onze, waarin de centralisatie zucht in de lucht zit en gemis aan geestkracht en moed voor zelfstandigheid eigen verantwoordelijkheid pogen af te wentelen op de massa, is waakzaamheid voor haar zelfstandigheid onzen kerken met dubbelen nadruk geboden.

Gelukkig schuilt het gevaar alleen nog in de *woorden* en *termen*. Maar het is toch goed, dat Ds. Fernhout er op wees.

Officieele Berichten.

Oostburg. Collectanten worden opmerkzaam gemaakt, dat zes weken te voren een schriftelijk verzoek moet worden gedaan aan den kerkeraad, die over iedere aanvrage zal beslissen.

Namens den kerkeraad,
I. Catsman, *scriba*.

Vergadering van de classis Gorinchem, gehouden 8 Nov. 1911 te Gorinchem.

1. Opening van de kerk van Ottoland.
2. In het moderamen nemen zitting: Ds. Lindeboom, praeses, Ds. Steinhart, scriba, en Ds. Kapteyn, assessor. De notulen worden gelezen en onveranderd gearresteerd.
3. Gelezen en besproken wordt de aanmaning vanwege de Generale Synode aangaande het collecteeren voor de Theol. School. Een broeder komt ter vergadering om eenige vragen en mededeelingen te doen. Zijn zaak zal worden overwogen.
4. De zaak in het voorstel Ottoland ter tafel gebracht, wordt uitgesteld tot de werking van het besluit van de Part. Syn. aangaande art. 11 ook ten opzichte van classis Gorinchem zal duidelijk geworden zijn.
5. Rapport wordt uitgebracht van de kerkvisitatie.
6. Rapporten worden uitgebracht door dep. voor het Prov. weeshuis en hulpbehoevende kerken.
7. Verschillende benoemingen hebben plaats.
8. Met het oog op de kerkvisitatie wordt geen onderzoek naar art. 41 gehouden.
9. Naar aanleiding van een instructie wordt besloten deze zaak naar den betrokken kerkeraad terug te zenden en desnoodig een buitengewone vergadering uit te schrijven.
10. De vacaturebeurten worden geregeld.
11. De voorzitter spreekt zijn blijdschap uit, dat Ds. Milo voor het beroep naar Oostburg heeft bedankt.
12. De voorzitter gaat voor in dankgebed en sluit de vergadering.

Kapteyn, *h. t. assessor.*

Korte notulen der classicale vergadering, gehouden te Gouda op 7 November 1911.

De vergadering wordt door den praeses der roepende kerk geopend met het zingen van Ps. 86 : 6, het lezen van Ps. 77 en gebed.

Alle kerken blijken wettig vertegenwoordigd te zijn. 2 kerken zonden diakenen, wien keurstem verleend wordt. 1 kerk heeft instructien.

Alsnu wordt het moderamen geconstitueerd. Zitting nemen Ds. Andree, praeses; Ds. Ozinga, scriba; Ds. Wientjes, assessor.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd. Een schrijven van de Gen. Syn. wordt voor kennisgeving aangenomen.

Naar aanleiding der 1e instructie van de kerk van H. wordt aan deputaten der hulpbeh. kerken opgedragen, op de volgende verg. een voorstel in te dienen tot nieuwe regeling der quota. De 2e instructie wordt teruggenomen.

De vacatuurbeurten worden geregeld. Naar Lekkerkerk zullen gaan: D.D. van Dijk, Ozinga, Wientjes, Andree; naar Zevenhuizen: D.D. Dalhuyzen, Wielenga, Kampen, Stadig; naar Ouderkerk a/d. IJsel: D.D. Jaspers, van Setten, Langen. De consulentschappen worden gecontinueerd.

Bevredigende mededeelingen worden gedaan aangaande de zending op Midden-Java. Sommige kerken verhoogen hun bijdrage met het oog op den med. hulpdienst, waarvoor alle kerken in beginsel zich verklaren.

Deputaten voor de zending worden gecontinueerd. De kerk van H. wordt aangewezen tot het nazien van het archief.

Kerkvisitatoren brengen rapport uit.

Als roepende kerk wordt aangewezen de kerk van N. Gunstig rapport wordt gegeven omtrent den toestand der kas Ex Bonis Publ.; de boeken van den quaestor voor de zending; en de kas voor het prov. weeshuis.

Rondvraag naar art. 41 K. O. geeft geen bijzonderheden. Collecten worden gehouden, benevens de bijdragen voor de zending. Toepassing van art. 43 K. O. blijkt niet noodig te zijn. De korte notulen worden gelezen, en de praeses sluit de vergadering, na het zingen van Ps. 72 : 11 en dankzegging.

In last der classe,
R. J. Wientjes. *assessor.*

Buitenland.

Engeland. De Londensche predikant Campbell en de Congregationalistische Unie.

Sedert eenige jaren scheen het alsof de Congregationalisten in Engeland een zaak Campbell, als tegenhanger van de zaak Jatho in Duitschland, hebben zouden. De predikant R. J. Campbell is de woordvoerder der moderne Theologie in Engeland en zijn preeken in de City Temple te Londen trokken steeds een groot aantal toehoorders. Sommige van zijn uitingen waren zoo kras, dat zij ernstige tegenspraak uitlokten en op het congres der Congregationalistische unie van het voorgaande jaar sprak Dr. Forsyth het uit, dat het voor Campbell maar 't best zijn zou, als hij vrijwillig zijn ambt in de Congregationalistische Kerk nederlegde. Dr. Forsyth, director van het Theologisch Seminarium te Hackney, werd door vele leden van het congres in zijn optreden tegen Campbell gesteund. Men verwachtte dat deze op het Congregationalistisch congres van dit jaar een verklaring omtrent zijn standpunt geven zou. En dit is ook geschied naar aanleiding van een voordracht van den director van het Seminarium S. Franks te Bristol over het onderwerp „moet het Christendom noodzakelijk op een historischen grondslag staan". Franks polemiseerde tegen eenige Duitsche geleerden en vooral tegen een opstel van Dr. Anderson in *Hibbert Journal*. Bij de discussie stond Campbell op en legde de volgende geloofsbelijdenis af. „Mijne eigene ervaring van Jezus maakt mij voor elken bewijsgrond voor zijn onhistorischheid onvatbaar. Jezus Christus is het centrale feit van mijn geestelijk leven. Ik aanbid hem, ik vertrouw hem mijne ziel voor tijd en eeuwigheid toe. Deze Jezus is vóór alles een werkelijk geestelijk wezen, zoo wezenlijk, dat alle theoretiseeren in de wereld hem niet uit de eenige plaats die hij inneemt in de harten van hen, die zijne jongeren zijn, verdringen kan. Wanneer wij zulk een Christus in het vleesch niet gehad hadden, zoo zouden wij ook nooit iets van den Christus in den geest hebben ervaren. Wij zouden dan nog steeds naar zulk een Christus verlangen als het eene, dat wij voor ons arm, aardsche leven en strijden noodig hebben. Kortom, Jezus van Nazareth kan volgens mijne ervaring van den eeuwigen Christus niet gescheiden worden."

Deze woorden maakten diepen indruk; het was alsof de druk die op de vergadering lag, op eens was weggenomen. Dr. Forsyth verklaarde, dat zijn Theologie wel niet met die van Campbell overeenstemde, doch alle aanwezigen hadden hem toch hooren zeggen: „Ik bid den Heere Jezus Christus aan en ik vertrouw hem mijn ziel voor eeuw toe," en zulke woorden kon toch niemand uitspreken zonder den Heiligen Geest. Daarom wilde hij niet meer met Campbell in het strijdperk treden, maar hem de rechterhand der broederlijke gemeenschap toereiken. De vergadering was met die woorden kennelijk ingenomen, en ten slotte zong men de doxologie.

Maar wij vreezen dat de vergadering ten onrechte zich verheugd heeft. Het is waar dat de woorden: „Jezus van Nazareth kan volgens mijn ervaring niet van den eeuwigen Christus gescheiden worden", wel positief klinken. Doch men moet niet vergeten, dat de predikant Campbell te voren beweerd heeft: „Elke mensch .... is een openbaring van den Eeuwigen Christus." Wat hij vijf jaren te voren van „iederen mensch" verklaarde, is niet te niet gedaan door hetgeen hij nu zeide omtrent „Jezus van Nazareth." Als ieder mensch is „een openbaring van den eeuwigen Christus", dan volgt daaruit dat Jezus Christus dit ook is. Is Jezus Christus „niet te scheiden van den eeuwigen Christus", dan moet hetzelfde voor waar gehouden worden van iederen mensch, indien het waar is, wat Campbell vijf jaar geleden beweerde, „dat ieder mensch potentieel (hebbelijk) een Christus is." Maar waar is dan de Christus Gods?

Nu zou het kunnen zijn dat Campbell van gevoelen veranderde. Doch dit werd door hem ten stelligste ontkend; hij hield veeleer vol, dat in de laatste vijf jaren zijn theologische meeningen niet veranderden. Vijf jaar geleden zeide hij: „Jezus was (en is) Goddelijk, en zoo zijn wij ook. Bovendien heeft Campbell voor vijf jaren geschreven, dat het uitgangspunt der Nieuwe Theologie, waarvan hij een der woordvoerders kan genoemd worden, is „de essentieele eenheid van God en mensch." „Elk mensch is potentieel Christus" zoo leerde hij voorts, en als hij uitsprak dat Christus goddelijk is, dan voegde hij er aanstonds aan toe, „en zoo zijn wij".

Dit alles geeft ons recht te zeggen, dat het Congres te Nottingham van de Congregational Union zich heeft laten meesleepen door de woorden van den predikant Campbell, zonder die in verband te beschouwen met vroegere, niet herroepen, maar veeleer gehandhaafde, uitspraken. Op den duur zullen die Congregationalisten, welke den Christus der Schriften belijden, geen vrede kunnen hebben met de leeringen van den predikant der City Temple.

Gemengd Nieuws.

Onder het opschrift »Godsdienstonderwijs en criminaliteit« deelt het Roomsche tijdschrift *Amerika* eenige cijfers mede, waaruit blijkt, dat het aantal misdaden in Frankrijk steeds grooter werd sedert er op de scholen geen Godsdienstonderwijs meer werd gegeven. De cijfers zijn ontleend aan officieele verslagen der Fransche regeering. In de jaren van 1831 tot 1856 werd door de wet verboden op de scholen Godsdienstonderwijs te geven en het aantal misdaden die door de justitie werden vervolgd, klom van 113.000 van lieverlede tot 280,000. In het jaar 1856 werd door de wet Falloux toegestaan dat de geestelijke autoriteit van harentwege Godsdienstonderwijs op de openbare scholen liet geven. Van 1856 tot 1860 daalde het aantal misdaden tot 266,000. Van 1861—1870 werden door den liberaliseerenden geest der Ketzerlijke regeering de rechten der Roomsche kerk wat het geven van Godsdienstonderwijs op de scholen betreft, beperkt, en het gevolg was, dat het aantal misdaden weder tot 277,000 steeg. Na den val van Napoleon III trad de wet Falloux weder in werking en van 1871—1875 bedroeg het aantal misdaden gemiddeld 250,000. In het jaar 1876 begon de wilde strijd tegen den invloed der kerk op het terrein van de school, en sedert dien tijd is het getal misdaden vreeselijk vermeerderd. Van 1876 tot 1880 werden 372,000 misdadigers veroordeeld, van 1901 tot 1905 niet minder dan 556,000. Gelijk bekend is, nam het aantal inwoners in Frankrijk slechts weinig toe, in de laatste jaren is het cijfer der geboorten zelfs beneden dat der sterfgevallen gebleven, zoodat de factor van de vermeerdering der bevolking buiten beschouwing blijven kan.

Winckel.

Voor Kinderen.

GELOOF EN MOED.

X.

Ontdekkingen.

Zoo had Gilpin alle gelegenheid om, gelijk hij gewoon was, eens naar de omstandigheden te vragen, waarin het gezin verkeerde, en ook nog over hooger en gewichtiger dingen dan de aardsche te spreken. Dus kwam hij te weten, dat het op de hofstee niet te best ging wat de dingen van dit leven betreft, en dat daarbij alleen de vrouw lust had tot nog andere en betere zaken, dan het tijdelijke ooit geven kan. Haar man zorgde op zijn wijs voor de zaken, leefde ook niet slechter dan anderen, maar zijn ongeluk was, dat hij maar al vaak een bezoek bracht aan een gebucht, een half uur ver, of liever aan de herberg die daar was. Gilpin kende de plaats, wijl ook de kerk zich daar bevond, waarin hij meermalen had gesproken. Haar man, zoo zei de vrouw openhartig, kwam in de kerk als er dienst was, maar wel zoo lief in de kroeg.

Nog eenigen tijd bleef de predikant in gesprek met de huisvrouw, die gaarne haar hart voor hem uitstortte. Blijkbaar had zij veel verdriet over het gedrag van haar man, die, schoon niet